

VILNIAUS UNIVERSITETO DOKTORANTŪROS STUDIJŲ DALYKO SANDAS

Mokslo sritis/ys, kryptis/ys (kodai)	Medicinos ir sveikatos mokslai (M 000): Medicina (M 001) Gamtos mokslai (N 000): Biologija (N 010) Socialiniai mokslai (S 000): Psichologija (S 006); Sociologija (S 005); Teisė (S 001)			
Fakultetas, Institutas, Katedra /Klinika	Medicinos fakultetas Klinikinės medicinos institutas Psichiatrijos klinika			
Dalyko pavadinimas (ECTS kreditai, val.)	Psichosocialinė reabilitacija ir bendruomenės psichiatrija 8 kreditai (212 val.)			
Dalyko studijų būdas	Paskaitos	Seminarai	Konsultacijos	Individualus darbas
ECTS kreditai	1*	0,5*	0,5	6
* Paskaitos ir seminarai vyksta, jeigu dalyką pasirenka 3 ir daugiau studentų, kitu atveju - konsultacijos				
Dalyko vertinimo būdas (vertinama 10 balų sistemoje)	Egzaminas raštu, atsakant į du klausimus pagal padalinyje paruoštą periodiškai atnaujinamą klausimų bloką.			
DALYKO KURSO TIKSLAS				
<p>Panaudojant biopsichosocialinį psichikos ir elgesio sutrikimų modelį, formuoti požiūrį į psichikos sutrikimų turinčių asmenų gydymo ir reabilitacijos konkrečioje socialinėje aplinkoje vertinimą remiantis moksliniais argumentais, ugdyti tokio vertinimo gebėjimus.</p> <p>Siekiami ugdyti doktorantų socialinės psichiatrijos žinias ir jų taikymą, gebant vadovautis teoriniais modeliais ir suprasti asmenų psichikos ir elgesio sutrikimų dėsningumus, sutrikimų poveikį.</p> <p>Suprasti asmenų turinčių psichikos ir elgesio sutrikimų žmogaus teisių svarbą, jų poreikius. Mokėti taikyti konkrečius asmens psichologinės ir psichiatrinės būklės vertinimo bei individų aplinkos, suteiktų paslaugų vertinimo metodus, išmanyti jų galimybes bei ribotumus. Gebėti interpretuoti tokio įvertinimo rezultatus, parengti išvadas ir rekomendacijas ir jas tinkamai pateikti disertaciniame darbe.</p>				
PAGRINDINĖS DALYKO TEMOS				
<p>Socialinė psichiatrija: istorinės prielaidos ir jos raida Lietuvoje ir pasaulyje. Psichosocialinės reabilitacijos (PSR) raidos istorija, dabartinė situacija ir ateities perspektyvos. Etikos problemos socialinės psichiatrijos istorijoje: eugenika, deinstitutionalizacija. Deinstitutionalizacijos prielaidos, istoriniai etapai. Reinstitutionalizacija, stacionarinės psichikos sveikatos priežiūros vaidmuo modernioje psichikos sveikatos priežiūros sistemoje. Socialinės psichiatrijos ir PSR santykis teorijoje ir praktikoje, tarnybų modeliai. PSR tarnybų kūrimasis Lietuvoje.</p> <p>Psichiatrinė epidemiologija: Visuomenės psichikos sveikatos rodikliai. Psichikos ir elgesio sutrikimų paplitimas bendruomenėje, užsienio valstybėse ir Lietuvoje atliktų tyrimų apžvalga. Psichiatrinės epidemiologijos metodų pritaikymas įvertinant poreikius regiono ir sisteminiame lygyje. Negalios rodikliai ir jų paplitimas pasaulyje ir Lietuvoje. Pirminis neįgalumas dėl psichikos ir elgesio sutrikimų, jo rodiklių ryšys su PSR paslaugomis pasaulyje ir Lietuvoje. Viso gyvenimo paradigma (angl. life course approach) ir svarba psichiatrijoje/visuomenės psichikos sveikatai.</p> <p>Teorinių kryptių PSR aptarimas. Gyvenimo kokybės, psichikos negalios, gerovės (angl. wellbeing) ir klestėjimo (angl. flourishing) koncepcijos, jų įvertinimo būdai. "Pasaulinės psichikos negalios naštos" tyrimo (Murray, Lopez 1996-2000) ir PSO rekomendacijų</p>				

reikšmė socialinei psichiatrijai ir PSR. Psichikos negalios, laikino ir pastovaus darbingumo praradimo nustatymas. Teisės aktai reglamentuojantys žmonių su negalia socialines garantijas, paslaugų teikimą. LR nacionalinių psichikos sveikatos strategijų prielaidos, tikslai ir įgyvendinimo būdai, susiję su PSR ir socialine psichiatrija.

Psichiatrija ir stigmatizacija. Stigmos dėl psichikos ir elgesio sutrikimų mokslinis įvertinimas, metodai. Stigmos poveikis gyventojų sveikatai. Destigmatizacijos programos pasaulyje ir Lietuvoje. Sociologinės PSR prielaidos: normalizacija ir emancipacija. PSR samprata, jos tikslai, tikslinių rehabilitacijos grupių nustatymas. Pagrindiniai PSR modeliai: Bostono universiteto W.Anthony, M.Farkas, (JAV), R.P.Libermann, (JAV), D.Bennetto ir G.Shepherd, (D.Britanija), CARE modelis (J.P.Wilken, D.d. Hollander). PSR modelių plėtra Europoje. Pacientų klubai. Apsaugoto būsto, apsaugotų darbo vietų programos. Žmonių su psichikos negalia ikidarbinis ir darbinis mokymas, įdarbinimas bei pagalba dirbant. Užimtumo bei kasdienių gyvenimo įgūdžių lavinimas. Profesinė psichikos neįgaliųjų rehabilitacija, jos kryptys.

Žmonių su psichikos negalia ir jų artimųjų poreikių nustatymas, metodai. Kerbervelio poreikių įvertinimo instrumentas (Camberwel Assessment of Needs, CAN (Slade 1996)). Skirtingų CAN versijų (CANSAS, CAN-R ir kt.) palyginimas. Poreikių koncepcijos kritika (Priebe 1999). Poreikių įvertinimas regiono ir sisteminame lygyje. Darbo tarpdisciplininėje psichikos sveikatos specialistų ekipoje prielaidos ir metodai.

Atvejų vadybos (angl. *case management*) principai. Atvejų vadybos rūšys, specialistų vaidmenys ir atsakomybės ribos.

Bendruomenės psichiatrijos tarpdisciplininių komandų organizavimo tikslai ir veiklos metodai: įprastinė ir aktyvaus gydymo bendruomenėje psichikos sveikatos komandos, krizių intervencija, jų veiklos koordinavimas, įvertinimo rodikliai. Individualių PSR planų sudarymas, jų stebėseną, vertinimo kriterijai. Rehabilitacijos kryptių pasirinkimo kriterijai. Savipagalbos grupių žmonėms su psichikos negalia organizavimo principai. Jų veiklos įvertinimo rodikliai. Žmonių su psichikos negalia artimųjų įtraukimas į poreikių įvertinimą, PSR plano sudarymą, jo vykdymą, stebėseną. Sveikimo (angl. Recovery) koncepcija ir jos praktinis pritaikymas. Mokslinis sveikimo modelių veiksmingumo įvertinimas.

Asmenybės sutrikimai (AS), jų paplitimas bendruomenėje, komorbidiškumas. AS palyginimas TLK-10 ir DSM-IV klasifikacijose, jų diferencinė diagnostika. AS prevencija, gydymas ir rehabilitacija bendruomenėje.

Pagalba krizėje sergant sunkiais psichikos sutrikimais principai. Suicido ir homocido rizikos įvertinimas bendruomenėje. Asmenų padariusių nusikalstamą veiką ir pripažintų nepakaltinamais priežiūros principai bendruomenės psichiatrijoje, jų priežiūros teisinė bazė. Asmenų padariusių nusikalstamą veiką PSR bendruomenėje po priverstinio stacionarinio gydymo, rizikos įvertinimas. Mokslo įrodymais pagrįsti smurtinio psichiatrijos pacientų elgesio rizikos vertinimo metodai (OxRISK ir kt.).

SVARBIAUSIA REKOMENDUOJAMA LITERATŪRA

1. Oxford Textbook of Community Mental Health (Ed. Thornicroft G, Szukler G., Mueser K.T.). Oxford University Press. -2011.
2. Patric W. Corrigan. Principles and practice of psychiatric rehabilitation. An empirical approach. N.Y., The Guilford press. 2016.
3. Ruškus J. Negalės fenomenas. Šiaulių universiteto leidykla, 2002.
4. Dembinskas A. ir kt. Psichiatrija (vadovėlis). Vilnius, Vaistų žinios, 2003.
5. Germanavičius A. Bendruomenės (socialinės) psichiatrijos pagrindai. Psichikos ligonių rehabilitacija bendruomenėje. BMK, Vilnius, 2008.
6. Warner R.. Schizofrenijos aplinka. Klinikos, politikos ir komunikacijos naujovės. Vilnius: Via Recta, 2003.
7. Jayati Das-Munshi, Tamsin Ford, Matthew Hotopf, Martin Prince, Robert Stewart Practical Psychiatric Epidemiology. Oxford University Press, 2020.

8. Wilken J.P., den Hollander D. Rehabilitation and Recovery. A comprehensive approach. SWP Publishers: Amsterdam. -2005. 264 p.
9. Bloch, Sidney, and Stephen A. Green (eds), Psychiatric Ethics, 5 edn (Oxford, 2021; online edn, Oxford Academic, 1 Jan. 2021), <https://doi.org/10.1093/med/9780198839262.001.0001>, accessed 15 Sept. 2022.
10. Germanavičius A., Povilaitienė I. Pirmasis psichozės epizodas: biopsichosocialinis modelis. Vilnius, 2010.
11. Knapp, Martin, David McDaid, and Michael Parsonage. "Mental health promotion and mental illness prevention: The economic case." (2011). www.lse.ac.uk/businessAndConsultancy/LSEEnterprise/pdf/PSSRUfeb2011.pdf
12. Tyrer, Peter. Models for Mental Disorder. John Wiley & Sons, 2013.
13. Murphy SM, Irving CB, Adams CE, Waqar M. Crisis intervention for people with severe mental illnesses. Cochrane Database of Systematic Reviews 2015, Issue. Art.No.:CD001087. https://www.cochrane.org/CD001087/SCHIZ_crisis-intervention-people-severe-mental-illnesses
14. <https://oxrisk.com/>

KONSULTUOJANTYS DĖSTYTOJAI

1. Dalyką koordinuojantis dėstytojas: Arūnas Germanavičius (prof.dr.).

2. Sigita Lesinskienė (prof. dr.).

PATVIRTINTA:

Vilniaus universiteto Medicinos ir sveikatos mokslų Doktorantūros mokyklos Tarybos posėdyje: 2022 m. rugsėjo 29 d.

Tarybos pirmininkė: prof. Janina Tutkuvienė